

IPB-transparant – jaargang 6 – nr 4 – juli 2003 – driemaandelijks tijdschrift van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad – Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – tel. 02/509 96 87 – fax 02/509 96 09 – e-mail ipb@interdio.be – website www.ipbsite.be – rek. 784-5832889-14

*verantwoordelijke uitgever: Leon Van Luchene
afgiftekantoor: Brussel 4*

Editoriaal

Christenen in de politiek

Een nieuw Vaticaans document

De verhouding tussen geloof en politiek is ongetwijfeld één van de belangrijkste ethische vragen van christenen. Het antwoord hierop is echter niet eenvoudig. In de loop van de geschiedenis heeft de geloofsgemeenschap zich bewogen tussen twee extremen.

Enerzijds de neiging om geloof en politiek te scheiden. Het gevolg hiervan is een privatisering van het geloof. Men vindt deze houding zowel in christelijke groeperingen als in de liberale politieke filosofie waarin gesproken wordt over een methode van vermindering: als men zinvol over politiek wil spreken, zo beweert deze strekking, moet men afstand nemen van elke particuliere overtuiging die een algemene consensus op het politiek vlak onmogelijk maakt (cf. John Rawls). De politieke theologie heeft aangetoond dat een privatisering van het christelijk geloof de facto heeft geleid tot een gebrek aan weerstand van christenen tegenover diabolische politieke machten zoals het nazisme.

Anderzijds is er ook de bekoring om de politiek in naam van het geloof te totaliseren, om in naam van God aan politiek te doen. Het leidt tot fundamentalistische machtsaanspraken en een kruistochtmentaliteit. Tijdens de eerste en tweede Golfoorlog is helaas gebleken hoezeer een dergelijke houding zowel aan de zijde van Irak als aan de zijde van de Verenigde Staten nog niets van haar actualiteit heeft verloren.

In de Vaticaanse “leerstellige nota aangaande vraagstukken met betrekking tot de activiteiten en het gedrag van katholieken op het gebied van de politiek” (uitgegeven op gezag van kardinaal Ratzinger; 24 november 2002)* wordt duidelijk gekozen voor een tussenweg tussen deze twee extremen. Het document heeft niet de bedoeling de kwestie exhaustief te behandelen. Daartoe wordt trouwens verwezen naar de Catechismus. Wel wil het document enkele urgente kwesties aan de orde stellen. Daarbij worden vooral enkele stellingen van *Evangelium vitae* herhaald.

Men kan de inhoud van het document samenvatten in de volgende stellingen:

1. Zowel gelovigen als niet-gelovigen hebben de morele plicht om actief te participeren in het publieke leven en deel te nemen aan de democratische besluitvorming. In het geloofsleven kunnen het ‘spirituele’ en ‘seculiere’ leven overigens niet gescheiden worden.
2. Men moet rekening houden met een culturele context die gekenmerkt wordt door relativisme en een verkeerd begrepen vorm van tolerantie die de particuliere morele opvattingen van christenen tussen haakjes plaatst. Het relativisme en het nalopen van modieuze trends leiden soms tot wetten die kunnen indruisen tegen de morele wet.
3. De Kerk kan geen concrete politieke oplossingen voorstellen, maar kan wel interveniëren wanneer in naam van het relativisme besluiten worden genomen of wetten worden goedgekeurd die niet in overeenstemming zijn met fundamentele ethische normen.

4. Democratie moet gegrond zijn op een correct verstaan van de menselijke persoon en zijn of haar correct begrepen waardigheid. Deze impliceert ook vrijheid van geweten en vrijheid van godsdienst.
5. Christenen “die direct bij wetgevende arbeid betrokken zijn de ‘ware en duidelijke verplichting hebben zich te verzetten’ tegen iedere wet die een aantasting betekent van het menselijk leven.” (nr. 4). Deze negatieve verplichting heeft ook een positieve kant: de volksvertegenwoordigers die zich klaarblijkelijk tegen een dergelijke wet hebben verzet, kunnen terecht “voorstellen steunen die bedoeld zijn om de schade van zulk een wet te beperken en zodoende de negatieve gevolgen voor de beschaving en de openbare zedelijkheid te verminderen” (nr 4).
6. Christenen moeten de globale gevolgen van een politieke keuze voor het algemeen welzijn incalculeren en dus mogen zij niet kiezen voor een politiek programma of voor een bepaalde wet die in tegenspraak is met de fundamentele inhoud van geloof en moraal.
7. Concrete problemen waarop de hier vermelde stellingen van toepassing zijn (zie nr. 4): abortus en euthanasie (te onderscheiden van “het tot alle prijs willen voortzetten van een behandeling”); schendingen van de rechten van het embryo; het gezin “gebaseerd op het monogame huwelijk tussen twee mensen van verschillend geslacht”; vrijheid van onderwijs; moderne vormen van slavernij (drugs en prostitutie); godsdienstvrijheid; economie (“die dienstbaar is aan de mens en aan het algemeen welzijn en die sociale gerechtigheid en de beginselen van solidariteit en subsidiariteit respecteert”); en vrede (met hieraan toegevoegd de nogal vreemde en m.i. niet zeer heldere opmerking over “sommige pacifistische en ideologische opvattingen die vaak geneigd zijn van de vrede een zuiver binnenwereldlijk vraagstuk te maken, terwijl men zich in andere gevallen beperkt tot een beknopt ethisch oordeel met het voorbijgaan aan het ingewikkelde karakter van de daarmee samenhangende vraagstukken”).

Onderliggend aan deze stellingen is de verdediging van de rechtmatige autonomie van de politiek ten opzichte van religie en Kerk, met dien verstande dat dit geen autonomie impliceert ten opzichte van fundamentele ethische eisen. Wanneer de Kerk intervenueert in de politiek, is het niet om macht uit te oefenen, maar om respect te eisen voor deze fundamentele ethische grondslagen en om de gewetensbeslissingen van christenen te begeleiden. Menselijke vrijheid moet altijd gepaard gaan met respect voor de waarheid.

Het document wil katholieken ook oproepen om een culturele diaspora te vermijden en om zich te bevrijden van een minderwaardigheidscomplex. Hier en daar klinken ook opvattingen door, onder meer met betrekking tot het veranderen van structuren en de rol van utopisch denken, welke sterk doen denken aan vorige documenten van kardinaal Ratzinger over de bevrijdingstheologie.

Dit document is een must voor elke burger die kennis wil maken met het officiële standpunt van de katholieke Kerk zoals dit thans door de Congregatie voor de Geloofsleer wordt geïnterpreteerd.

prof. Johan Verstraeten

*Nederlandse tekst in *Kerkelijke Documentatie*, jrg. 31, nr. 2-3, 4 april 2003, pp. 35-43.

IPB-nieuws

Bij het afscheid van algemeen secretaris *Leon Van Luchene*

+foto nr 29 – foto bij tekst – geen tekst onder de foto

Dit nummer van Transparant, naast de vele andere, IPB-uitgaven en -verslagen, de voorbereiding en opvolging van talloze vergaderingen, contacten allerhande - persoonlijk, via telefoon of e-mail -, vertegenwoordigende opdrachten, ook internationaal, het runnen van het secretariaat, de inhoudelijke en administratieve ondersteuning van het IPB-beleid...: al die aspecten van het werk van een algemeen secretaris heeft Leon dankzij een onverdroten inzet sinds januari 1999 weten in te passen in zijn leven als monnik van de abdij van Zevenkerken. Hij heeft ze daarenboven een eigen kleur meegegeven met een spiritualiteit van dienstbaarheid, blijheid en een hoge ethische opvatting van zijn 'beroep' als algemeen secretaris van het IPB, een verantwoordelijkheid die hij al die tijd volledig vrijwillig heeft opgenomen. De bezieling van zijn roeping als monnik liet hij mee doorwerken tot in alle geledingen van het IPB.

Nu Leon zich weer helemaal gaat wijden aan zijn taak in de abdij, willen wij hem graag danken voor alles wat hij voor het IPB gedaan en betekend heeft. Hij heeft door zijn W(w)oord en zijn dienstwerk het IPB - en daarmee ook de Kerk - verder de weg doen inslaan naar de toekomst, in een rustig vertrouwen.

Wij danken ook de abdijsamenleving van Zevenkerken die het IPB liet primeren op de belangen van de abdij. Leon was een kostbaar geschenk aan de unieke interdiocesane overlegstructuur die het IPB is. Velen houden aan zijn vriendschap en bewogenheid een blijvende band met heel de monastieke gemeenschap van Sint-Andries over.

Hubert Schepers
voorzitter

kadertje; eventueel met op achtergrond een vraagteken...

Gelovig, religieus en dakloos.

Op zoek naar een lekenspiritualiteit voor nu.

Dit boek bevat de bijdragen van het colloquium “Hedendaagse gelovigen – religieus gevoelig en dakloos” dat het IPB en de Faculteit Godgeleerdheid in december 2002 organiseerden. Ook de IPB-tekst over lekenspiritualiteit, “**Hedendaagse gelovigen, lekenspiritualiteit en christelijk geloof. Zin ontdekken in een bestaande religieuze traditie. Een verkenning**”, is in de publicatie opgenomen. Zie ‘Kortgeknijpt’.

Een uitgave i.s.m. Halewijn – 13,50 €. Verschijnt in augustus 2003. Kan via het IPB-secretariaat besteld worden.

Over de grenzen

*Illustratie bij artikel 'Gezegend Berlijn...': kaart overnemen (indien mogelijk) –
Tekst onder foto (deze wordt vandaag 8/7 opgestuurd)*

Gij zult een zegen zijn. De foto roept de heiligheid in het dagelijks leven op. Op de kerkendag was de 'aureool' alom aanwezig.

Gezegend Berlijn, zegenend Berlijn

*Tijdens het Hemelvaartweekend (28 mei - 1 juni) organiseerden de protestantse Evangelischer Kirchentag en het Zentralkomitee der deutschen Katholiken voor het eerst gezamenlijk een **Ökumenischer Kirchentag**. Het thema was aan Genesis ontleend: "Gij zult een zegen zijn". De algemeen secretaris vertegenwoordigde er het IPB.*

Ongeveer 200.000 deelnemers palmden de ganse stad Berlijn in.

Het aanbod was indrukwekkend. Een kwaliteitsvolle 'kerkensupermarkt'! Protestantse, katholieke of oecumenische gebedsdiensten en liturgische vieringen. Vier hoofdthema's, elk over drie dagen heel gevarieerd uitgewerkt: getuigen van het geloof; eenheid zoeken; mensenwaarden eerbiedigen; verantwoordelijk handelen. Bijbelateliers. Concerten gaande van klassieke muziek over hedendaagse joodse en islamitische muziek tot popconcerten. Stille meditatie ruimten. Hoogtepunten zoals de komst van de Dalai Lama trokken tot 20.000 bezoekers. Andere activiteiten, zoals een concert met islamitische muziek lokten slechts 200 personen. Maar de intensiteit was omgekeerd evenredig met het kleine aantal.

Wat zindert na?

Veertien jaar geleden was een dergelijke manifestatie nog niet mogelijk. De politieke eenwording heeft deze kerkendag mee mogelijk gemaakt. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de hoogste politieke leiders van het land aanwezig waren, als bezoeker of als spreker. Heel Duitsland beleefde die ontmoeting als een historische gebeurtenis. Zowat alle media wijdden uitgebreid aandacht aan de kerkendag.

Van politieke eenheid naar eenheid tussen kerken. Protestanten en katholieken organiseerden dit gebeuren op gelijke voet; niemand had de overhand. In de slotviering werden de aanwezigen uitgenodigd om elkaar het water als symbool van het doopsel door te geven, met een woord of een teken van zegen. Een dominee en een priester gingen daarin voor: met dat water tekenden zij elkaar met het kruis. Een ontroerend moment van verbondenheid en eenheid, en van gelijkwaardigheid.

De eenheid drukte zich ook uit in de broederlijke sfeer. De meer dan dertigjarige organisatie, de vriendelijkheid van de ongeveer 5.000 vrijwilligers (onder wie veel jongeren), de behulpzaamheid van het metro- en buspersoneel, de hoffelijkheid van de deelnemers, een spandoek met 'hartelijk welkom kerkendag' in één van de Berlijnse stations... namen mensen op in één enkele gemeenschap.

Alles wat binnen de protestantse en katholieke kerk leeft had een plaats gekregen. De hele waaier, van randkerkelijk tot sterk kerkbetrokken, mocht aan bod komen. 'Verscheidenheid in eenheid' waren geen holle woorden.

Deze dagen waren een ware bemoediging in het geloof, en een aansporing om voor dat geloof uit te komen.

De Berlijnse burgemeester zei tijdens de openingsplechtigheid dat de kerkendag voor Berlijn een zegen is. Dat waren die dagen: ze roepen protestanten en katholieken op om werkelijk zegen te zijn voor medemensen in hun leef- en werkwereeld.

Meer info en teksten: www.oekt.de; www.zdk.de.

Prettig katholiek

'Katholiek met hart en ziel'

Op zaterdag 7 juni 2003 – niet toevallig de dag voor Pinksteren - vierde de Nederlandse katholieke kerkgemeenschap in Utrecht de 150ste verjaardag van het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie.

Voorzitter Hein Pieper en zijn team kozen voor een publieksmanifestatie, met als motto 'Katholiek met hart en ziel', waarmee ze allereerst de katholieke bewogenheid en inspiratie centraal wilden stellen als tekenen van hoop en kiemen van nieuw leven. Kardinaal Simonis formuleerde het zo: "Vandaag is er alle reden om dankbaar te zijn voor het vele goede dat er vanuit ons geloof tot stand kwam en waarop wij in de toekomst hopen voort te bouwen, zelfbewust maar niet zelfvoldaan, met hart en ziel katholiek, missionair en dienstbaar aan de Nederlandse samenleving een aan de wereld in nood." Pieper vatte het overheersende gevoel samen in de letters PK, van 'prettig katholiek'. "Wij weten ons katholiek in deze multi-plurale Nederlandse samenleving. Voor ons leven en ons engagement putten wij uit onze traditie en voelen ons daar goed bij."

Het programma in Utrecht stak overvol en de publieke opkomst lag met minstens 8.000 deelnemers hoger dan verwacht. Zowel in de plechtige eucharistieviering als op de informatiemarkt was de Vlaamse kerkgemeenschap prominent aanwezig, o.a. in hoofde van curiekardinaal J. P. Schotte en kardinaal G. Danneels was er. Op de schier onoverzichtelijke infomarkt slaagde de bescheiden 'Vlaamse' stand er wonderwel in om de aandacht te trekken. Daar zorgden onder meer de 'glimlachjes' van Halewijnanimateur René Luyten voor. Een bordkartonnen lachende mond op een houten stokje met daarop de tekst "Vertel over Mij met een glimlach. Voor een hartelijke Kerk." Die dekselse René wist voorwaar kardinaal Simonis ermee te verleiden! Maar al bij al was het oud-minister-president en huidig hoge commissaris van het VN-Commissariaat voor de Vluchtelingen Ruud Lubbers die met zijn indrukwekkend getuigenis over geloof en politiek voor een onvergetelijk moment zorgde. Naar schatting drieduizend mensen keken in een muistille zaal ademloos toe, een en al oor.

Geert Lesage

In 't vizier

Christenen en Europa

COMECE, de commissie van de episcopaten van de Europese Unie, publiceerde in juni 2003 "*Let us open our hearts*".

Deze tekst is een uitnodiging om de opbouw van Europa vanuit christelijk perspectief te bekijken.

Het document is een ‘sneuveldtekst’ die een breed reflectieproces wil losmaken. Bedoeling is dat een zo groot mogelijk aantal groepen en bewegingen de tekst lezen, becommentariëren en amenderen.

De tekst is in verschillende talen beschikbaar op www.comece.org. Comece verwacht de reacties voor 15 november 2003.

Kortgeknipt

Hedendaagse gelovigen, lekenspiritualiteit en christelijk geloof. Zin ontdekken in een bestaande religieuze traditie. Een verkenning

Als voorproefje een uittreksel uit de IPB-tekst over lekenspiritualiteit.

Hedendaagse gelovigen proberen met veel moeite en gelovig worstelen de essentie van het religieuze leven niet uit het oog te verliezen. Zij proberen hun religieus engagement vorm te geven in de hedendaagse cultuur met alle kennis die dat van mens en wereld veronderstelt. Toch blijven een aantal prangende vragen overeind: die zullen het gelovig zelfverstaan ook in de toekomst beïnvloeden en misschien een aanzet zijn tot heroriëntering en herprofilering. We vermelden er slechts enkele. Er zijn er ongetwijfeld nog meer, maar dit lijken momenteel de belangrijkste te zijn: *kan of wil de gelovige gemeenschap nog een ‘pleisterplaats’ zijn voor de grote groep mensen die zich distantieert van het instituut Kerk, maar wel kiest voor een evangelisch bewogen levensstijl? Wat betekent het als ‘christelijk geloven’ niet uitsluitend meer samenvalt met de instituties? Hoe kunnen we de mensen die zich wél inzetten binnen de Kerk, blijven motiveren en hun terechte vraag naar betrokkenheid, inspraak en vernieuwing gestalte geven?*

De antwoorden op deze vragen zijn lang niet eenduidig. Alleen al het zoeken naar een mogelijk antwoord is vaak een complexe en moeilijke aangelegenheid. Tegelijk is elk van deze vragen ook een kans voor de Kerk om het moeilijke gesprek over geloof en dagelijkse leven, de plaats van rituelen, tendenzen van geïndividualiseerd en gepluraliseerd geloof, een nieuwe dynamiek van gemeenschapsvorming – want die is wel degelijk aanwezig – in openheid en alle sereniteit te voeren, zonder kramp en zonder schroom. In de wijze waarop de Kerk met open vizier en vertrouwen naar aanknopingspunten durft zoeken bij nieuwe vormen van religiositeit, ontstaat ruimte voor hedendaags geloof over en buiten de grenzen van het eigen instituut. Door God niet op te sluiten in daartoe bestemde ‘heilige’ ruimten, maar terug te geven aan primaire ervaringen van het dagelijkse leven, voorkomt het christendom dat het religieuze landschap op termijn uitdroogt. Dan kan de Kerk opnieuw een ‘pleisterplaats’ zijn, zoals de *finis terrae* in het hart van de grootstad. Dan zou ze wel eens voor velen opnieuw ‘het einde ...’ (de bevestiging van een verlangen) kunnen worden. Lekenspiritualiteit, gedacht vanuit evoluties binnen hedendaags geloof, mag dan wel een praktische zaak zijn; het blijft nooit zonder gevolg voor het gelovig zelfverstaan binnen en buiten de grenzen van het instituut. De ongekende mogelijkheden om vanuit een meervoudig perspectief naar de eigen traditie te kijken, zouden weleens ‘ongekende paden’ kunnen openen voor het christelijke geloof en de kerkopbouw. Als Vaticanum II bij monde van de toenmalige kerkvaders het adagium verkondigt dat ‘alle gelovigen tot heiligheid geroepen zijn in gewone levensomstandigheden’ en ten volle het belang van het gewone, dagelijkse leven als bron en vindplaats van geloof verdedigt, dan was het allicht omdat ze zich bewust waren van de vele

'ongekende paden' die christelijk geloven nog te bewandelen had. Vele van die wegen zijn vandaag nog onontgonnen terrein.